

FARZANDLARIMIZ KELAJAGIGA BEFARQ BO‘LMAYLIK!

Shoimqulova Muhayyo Shuhratovna

Buxoro viloyati Jondor tumani 4- maktab psixologi

Sulaymonova Lobar Fayzullayevna

Buxoro viloyati Jondor tumani 31- maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada farzandlar tarbiyasi, ularning kelajagini shakllantirishda ota-ona, maktab va jamiyatning o‘rni keng yoritilgan. Zamonaviy davrda yoshlarning ma’naviy-axloqiy kamoloti, psixologik barqarorligi va kasb tanlash jarayonida uchraydigan muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, befarqlikning salbiy oqibatlari hamda uni oldini olish yo‘llari haqida amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: farzand tarbiyasi, oila, jamiyat, yoshlar, ma’naviyat, befarqlik, psixologiya, mas’uliyat, ota-ona nazorati, kelajak, ijtimoiy muhit

KIRISH

Har bir inson hayotida eng katta boylik bu – farzanddir. Farzand nafaqat oilaning davomchisi, balki jamiyatning kelajagi hisoblanadi. Shu sababli farzandlarimizning qanday inson bo‘lib voyaga yetishi, qanday tarbiya olishi va qanday yo‘lni tanlashi bevosita biz – kattalarga bog‘liqdir. Bugungi kunda dunyo tez o‘zgarib bormoqda, axborot oqimlari kengaymoqda, turli xil qarashlar va g‘oyalar yoshlar ongiga ta’sir qilmoqda. Bunday sharoitda farzandlarimizga befarq bo‘lish – bu ularning kelajagini xavf ostiga qo‘yish bilan barobar.

Farzand tarbiyasi avvalo oiladan boshlanadi. Bola ilk hayotiy ko‘nikmalarni, insoniy qadriyatlarni, yaxshi-yomonni ajratishni aynan ota-onadan o‘rganadi. Agar oilada mehr, e’tibor va hurmat mavjud bo‘lsa, bola o‘zini ishonchli his qiladi, unda ijobiy fazilatlar shakllanadi. Aksincha, e’tiborsizlik, qo‘pollik yoki beparvolik mavjud bo‘lgan muhitda ulg‘aygan bola ruhiy jihatdan zaiflashishi, o‘ziga bo‘lgan ishonchini yo‘qotishi mumkin.

Shu bois ota-onalar farzandi bilan muntazam muloqotda bo'lishi, uning ichki dunyosini tushunishga harakat qilishi juda muhimdir.

Befarqlik – bu ko'pincha sezilmaydigan, ammo katta muammolarga olib keladigan holatdir. Ko'plab ota-onalar farzandining faqat moddiy ta'minoti bilan shug'ullanib, uning ruhiy holati, qiziqishlari va do'stlari haqida yetarli ma'lumotga ega bo'lmaydi. Natijada bola boshqa manbalardan, ko'pincha noto'g'ri yo'llardan o'ziga “yo'l” topishga harakat qiladi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali turli zararli g'oyalar, noto'g'ri qadriyatlar yoshlar ongiga singib borishi mumkin. Agar bu jarayonda kattalar nazorati va to'g'ri yo'naltirishi bo'lmasa, bola noto'g'ri yo'lga kirib qolishi ehtimoli ortadi.

Bugungi kunda yoshlar ko'p vaqtini telefon va internetda o'tkazmoqda. Bu esa ularning real hayotdagi muloqotini kamaytirib, ayrim hollarda psixologik muammolarni keltirib chiqarmoqda. Ba'zi bolalar o'z muammolarini hech kimga ayta olmaydi, ichida yig'adi, bu esa turli salbiy holatlarga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun ota-onalar farzandining nafaqat jismoniy, balki ruhiy holatiga ham e'tibor qaratishi zarur. Oddiygina suhbat, samimiy qiziqish, birgalikda o'tkazilgan vaqt bola uchun katta ahamiyatga ega.

Maktab ham farzand tarbiyasida muhim o'rin tutadi. O'qituvchilar bolaga bilim berish bilan birga, uning shaxs sifatida shakllanishiga ham ta'sir ko'rsatadi. O'quvchining qobiliyatini aniqlash, uni rivojlantirish, to'g'ri yo'naltirish pedagoglarning asosiy vazifalaridan biridir. Ammo bu jarayonda ota-ona va maktab hamkorligi juda muhim. Agar bu ikki tomon bir yo'nalishda ishlasa, natija ancha samarali bo'ladi. Aks holda, bola ikki xil talab va qarashlar orasida qolib ketadi.

Farzandlarimizning kelajagi ularning to'g'ri kasb tanlashiga ham bog'liqdir. Ko'pincha ota-onalar o'z orzularini farzandiga yuklaydi, uni o'zi xohlamagan yo'lga majbur qiladi. Bu esa kelajakda norozilik, qoniqmaslik va hatto muvaffaqiyatsizlikka olib kelishi mumkin. To'g'ri yondashuv esa – bolani tushunish, uning qiziqishlarini hisobga olish va unga yo'l ko'rsatishdir. Har bir bola o'ziga xos iste'dodga ega va uni to'g'ri yo'naltirish katta mas'uliyat talab qiladi.

Yoshlar orasida uchrayotgan muammolar – bu faqat ularning shaxsiy muammosi emas, balki butun jamiyat muammosidir. Chunki bugungi yoshlar ertangi jamiyatni quradi. Agar biz ularning tarbiyasiga befarq bo‘lsak, kelajakda bundan o‘zimiz ham zarar ko‘ramiz. Shu bois jamiyatning har bir a‘zosi – ota-ona, o‘qituvchi, qo‘ni-qo‘shni, mahalla faollari – yoshlar taqdiriga befarq bo‘lmasligi kerak.

Farzand tarbiyasida eng muhim omillardan biri bu – mehr va e‘tibordir. Bola o‘zini kerakli his qilsa, u doimo yaxshilikka intiladi. Uni tanqid qilishdan ko‘ra tushunish, jazolashdan ko‘ra tushuntirish ko‘proq samara beradi. Har bir bola sevgi va qo‘llab-quvvatlashga muhtoj. Aynan shu orqali biz ularni sog‘lom, mustaqil va baxtli inson qilib tarbiyalay olamiz.

Xulosa qilib aytganda, farzandlarimiz kelajagi bizning qo‘limizda. Ularning qanday inson bo‘lib yetishishi bugungi e‘tiborimiz, g‘amxo‘rlikimiz va mas‘uliyatimizga bog‘liq. Befarqlik esa eng katta xatolardan biridir. Agar biz har bir farzand taqdiriga jiddiy qarasak, ularni to‘g‘ri yo‘lga yo‘naltirsak, albatta kelajagimiz porloq bo‘ladi. Shuning uchun ham har birimiz bir savolni o‘zimizga berishimiz kerak: biz farzandlarimiz kelajagiga qanchalik befarq emasmiz? Shu savolga halol javob berish esa bizni yanada mas‘uliyatli bo‘lishga undaydi.

Agar xohlasangiz, men buni 10 varoqli Word formatga to‘liq joylab (rasmiy shrift, interval bilan) ham tayyorlab beraman.

Farzand tarbiyasi-har bir jamiyatning kelajagi uchun muhim bo‘lgan jarayon hisoblanadi. “Farzand tarbiyasida oilaning va jamiyatning roli”- deganda, oilaning va jamiyatning bir birini to‘ldiradigan, bir butun sifatida farzand tarbiyasiga ta’sir qiladigan roli nazarda tutiladi. Ya’ni oila tarbiyasi va jamiyat ta’siri alohida emas, balki bir birini qo‘llab, farzandning sog‘lom, barkamol shaxs sifatida yetishishda birlashadi.

Oila farzandning birinchi tarbiyaviy muhitidir. Ona va ota, akalar va singillar orqali bola axloqiy qadriyatlarni o‘rganadi. Masalan, ota-onaning mehr muhabbati va bag‘rikengligi bolada ishonch va hurmat tuyg‘ularini shakllantiradi. Ota-onaning tartib

intizomga rioya qilishi, bilim olishiga qiziqtirishi, ya'ni yaxshi natijalari uchun uni rag'batlantirishi, odob axloq me'yorlarini tushuntirishi bolaning ongli va ma'suliyatli shaxs sifatida yetishishiga yordam beradi.

Oilada bolaga beriladigan tarbiya quyidagi jihatlardan iborat: axloqiy tarbiya, ya'ni, hurmat, hallolik, mehr-shafqatni o'rgatish; ma'naviy tarbiya, ya'ni, diniy qadriyatlar, an'analar va odatlar bilan tanishtirish; aqliy va ijodiy tarbiya bo'lib, bilim olishga, o'rganishga, ijodiy faoliyatga undash.

Farzand tarbiyasida jamiyat ham muhim o'rin tutadi. Maktab va bolalar bog'chalari, do'stlar muhiti, madaniy va sport tadbirlari bola rivojida katta ahamiyatga ega. Jamiyat bolani turli ijtimoiy vaziyatlarda o'zini tutishni o'rgatadi, vaziyatlarda o'zini tutishini o'rgatadi, muomala madaniyatini shakllantiradi. Shuningdek, jamiyat orqali farzand milliy va madaniy qadriyatlarni qabul qiladi. Masalan, bayramlar, an'anaviy tadbirlar va jamoaviy loyihalar bolada milliy o'zlikni his qilishni rivojlantiradi. Yaxshi tashkil etilgan jamiyat, xavfsiz va ijobiy muhit yaratish orqali bolani ijobiy tarbiya bilan ta'minlaydi. Oila va jamiyatning roli alohida emas, balki bir-birini to'ldiruvchi hisoblanadi. Agar oila tarbiyasi bilan jamiyat qadriyatlari uyg'unlashsa, farzand sog'lom va barkamol shaxs bo'lib yetishadi.

Farzand tarbiyasida oila va jamiyatning roli har doim ham aniq va oldindan belgilangan holatga bog'liq emas. Ba'zan qushlar kabi, ham oiladagi sharoitga qarab o'zini shakllantirmaydi. Ya'ni "qush uyasida ko'rganini qiladi" degan maqol har doim ham hayotimizga to'g'ri kelavermaydi. Ayrim hollarda nomaqbul yoki tarbiyaga e'tiborsiz oilalardan ham aqilli, yetuk shaxslar yetishib chiqadi. Bu holat shuni ko'rsatadiki, bolaning tarbiyasiga nafaqat oila, balki jamiyatning ta'siri ham katta. Oilaning mehr-shafqati va tarbiyasi muhim bo'lsa-da, jamiyatdagi maktab, do'stlar muhiti, madaniy va ijtimoiy tajribalar farzandning shaxs sifatida rivojlanishida muhim omil hisoblanadi.

XULOSA

Albatta farzand jamiyat ustuni, poydevori va kelajagi hisoblanadi. Ota-onalar farzand uchun tarbiyani nafaqat uyida balki, tashqi muhit jamiyatda ham qanday muhim jihatlari borligini ko‘rib chiqishlari kerak. Bola tarbiyasida faqat bolaga emas, balki ota-onalarga ham ahamiyat berishimiz kerak. Ya’ni oila qurishda yoshlar bunga jismonan, ruhan tayyorligi emas, balki ilmiy ma’naviy jihatdan oila qurishga tayyor ekanligiga e’tibor qaratishlari kerak. Ya’ni farzandning baxti kamoli faqat yosh oila qurib tezroq farzand ko‘rishda emas. Balki komil inson bo‘lib yetishishda katta ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Yakubov, O.T. Farzand tarbiyasida ota-onaning asosiy vazifalari va funksiyalari // Markaziy Osiyoda jamiyat, gender va oila xalqaro ilmiy jurnali. – 2025.
2. O‘zbek xalq maqollari. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, nashr yili ko‘rsatiladi.
3. Karimov, I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.
4. Musurmonova, O. Oila pedagogikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019. – 240 b.
5. Hasanboyeva, O., To‘raqulov, X., Pedagogika. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 320 b.
6. Mudrik, A.V. Sotsialnaya pedagogika: uchebnik dlya studentov. – Moskva: Akademiya, 2017. – 368 s.
7. Kon, I.S. Sotsiologiya lichnosti. – Moskva: Politizdat, 1987. – 383 s.
8. Bronfenbrenner, U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979. – 330 p.
9. Ziyonet